

Terugblik symposium '200 Jaar Waterlinie, 1815 - 2015 - 2020'

Zo'n 100 betrokkenen bij en belangstellenden voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie kwamen op donderdag 5 november 2015 bijeen in het nieuwe Waterliniemuseum op het Fort bij Vechten. Daar organiseerden het Kenniscentrum Waterlinies (i.o.) samen met het Linieteam een symposium in het kader van het 200-jarige jubileumjaar van de NHW. Het programma weerspiegelde de twee organisaties: zo bood de ochtend een inhoudelijk historisch overzicht en gingen we in de middag aan de slag met vijf actuele vraagstukken in de huidige ontwikkeling van de NHW. In de lunch was er gelegenheid om een kijkje te nemen op het fort en in het museum.

Historisch overzicht vanuit drie perspectieven

Na het welkomstwoord door Bas Kreuger (hoofd Kenniscentrum) en Jaap Ruiter (programmamanager Linieteam) volgde drie presentaties. De heer Bart Schultz (emeritus hoogleraar) gaf een toelichting op de waterstaatkundige aspecten van de NHW (200 Jaar Waterlinie, 200 Jaar Waterstaat). Aansluitend blikte de heer Stefan Helbig (militair attaché van de Bondsrepubliek Duitsland) vanuit een vijandperspectief op de NHW (Het vijandbeeld, de Waterlinie vanuit den vreemde gezien). De heer Ben Schoenmaker (hoofd afdeling Operationele Dienstverlening Nederlands Instituut voor Militaire Historie) bood een prima inzicht in de drie mobilisaties van de waterlinie in 1870, 1914 en 1939. De lezingen van deze sprekers kunt u vinden op de website <http://hollandsewaterlinie.erfgoedsuite.nl>

Middagssessies: Wargaming the Waterline

Na de lunch stond de actualiteit van de waterlinie centraal. *Welke bedreigingen heeft de Waterlinie momenteel tegenover zich en hoe zijn die te bestrijden?* Dat was de centrale vraagstelling. Geheel in stijl van een (historische) verdedigingslinie is ervoor gekozen deze vraagstelling in de vorm van een "wargame" te behandelen. Hans Steensma ([MFIB](#)) leidde de game waarbij gebruik wordt gemaakt van militaire technieken om zaken vanuit een heel ander perspectief te behandelen.

Na aanvankelijke onwennigheid van de symposiumdeelnemers met het militaire format, hadden de deelnemers de smaak snel te pakken en werd er met veel enthousiasme en inzet gediscussieerd.

Er werden vijf actuele vragen voorgelegd en naar goed militair gebruik werden vijf teams geformeerd met als aanduiding: *Alpha, Bravo, Charly, Delta* en *Echo*. Per team een beknopte weergave van de opbrengsten.

ALPHA groep: vrijwilligers (moderatoren Marco Houtschild -Geofort & Rolof Hofell - Linieteam)
Vrijwilligers als kans of bedreiging op forten en in de Waterlinie.

In de praktijk blijkt regelmatig dat vrijwilligers verwachtingen koesteren ("ik zou graag elke dinsdagochtend leuke werkzaamheden willen verrichten") die op gespannen voet staan met de mogelijkheden van de organisatie ("we hebben alleen plek voor vrijwilligers op donderdagen"). Op hun beurt hebben organisaties vaak te weinig oog voor het feit dat structurele en duurzame vrijwilligersinzet veel aandacht vergt.

Te vaak wordt vrijwilligerswerk nog gezien als alleen een manier om goedkope arbeid te verkrijgen, terwijl het juist andersom is: "vrijwilligers kosten geld". Want er is wellicht een professionele coördinator nodig, misschien dienen er vrijwilligersvergoedingen te worden betaald, er zijn middelen nodig voor educatie en coaching, waardering van de inzet van vrijwilligers is uiterst belangrijk, etc.

Om de inzet van vrijwilligers tot een succes te maken is daarom het essentieel dat de vaak hooggespannen verwachtingen van zowel vrijwilligers als van (fort)eigenaren en/of -beheerders tot realistische proporties worden teruggebracht. Centrale regie vanuit de siteholder NHW/SVA zou hierin een rol kunnen spelen. Het meest geëigende middel hiervoor is het opstellen van een helder schriftelijk vrijwilligersbeleid. In een dergelijk stuk worden alle issues geadresseerd die rond de inzet van vrijwilligers (kunnen) spelen. Movisie (landelijk kennisinstituut voor maatschappelijke ontwikkeling) heeft een prima handleiding en stappenplan voor het maken van vrijwilligersbeleid opgesteld.

BRAVO groep: herontwikkeling Fort bij Abcoude (moderatoren Erik van Tooren & Nanette Elfring)
Kan fasegewijze ontwikkeling van het fort succesvol zijn gegeven de complexiteit van partijen?

De herontwikkeling van Fort bij Abcoude kent een diverse problematiek: van fysieke zaken (lekkend dak), bedrijfsmatige (investeringen versus opbrengsten), procedurele (vergunningen, bestemmingsplan) en communicatieve (met omwonenden ea).

In de game is de problematiek goed in kaart gebracht: draagvlak onder de bewoners, gefaseerde aanpak, lekkende dak van het fort, oplossen van de parkeer problematiek, gebruiksklaar maken van het fort, wijzigen van het bestemmingsplan.

Twee onderdelen zijn verder uitgewerkt: het “draagvlak onder de bewoners” en de “gefaseerde aanpak”. De bewoners zien als bedreigingen de afbreuk van de huidige waarde van het fort, de komst van veel auto's, de verkeersveiligheid en er is al genoeg horeca in het dorp. Kortom: is er wel een business case en is het plan wel concreet genoeg?

Bij de gefaseerde aanpak zag men als bedreigingen dat de ontwikkeling niet in de pas loopt met het verdienmodel (investeringen vs opbrengsten), dat de fasering maakt dat het een langdurig proces kan worden en gaandeweg de stip die op de horizon is gezet niet meer past bij de bewandelde route.

Kern van de oplossingen voor de voornoemde problematiek ligt in zeer heldere communicatie, het werkelijk betrekken van bewoners en hen van het fort laten houden zodat ze de meerwaarde voor Abcoude gaan zien.

CHARLIE groep: Ruimtelijke Druk (moderatoren Loes van der Vegt & Gerco Meijer)

Welke vijanden kent de Waterlinie in het RO domein en hoe bevechten we die?

Er zijn drie belangrijkste 'tegenstanders' benoemd: omwonenden, economisch gewin en wetgeving. De omwonenden kunnen de nominatie als bedreiging zien, enerzijds door mogelijke beperkingen, anderzijds door overlast van nieuwe ontwikkelingen in de linie. Economisch gewin zijn alle 'grote' ontwikkelingen die op de NHW afkomen: infrastructuur, woningbouw, bedrijventerreinen etc. Wetgeving gaat over de beperkingen en bedreigingen vanuit diverse wetgevingen, zoals de natuur en water wetgeving en de monumentenwet.

Het onderwerp omwonenden is verder uitgewerkt. Het belang van draagvlak bij bewoners en ondernemers is van groot belang voor de nominatie. De aanwijzing als UNESCO Werelderfgoed is voor hen een mogelijke bedreiging: de angst voor de beperkingen die erfgoed met zich meebrengt (strengere regels). Ook wordt de herbestemming van forten als bedreiging gezien. Bijvoorbeeld een toename van verkeer, recreatie en toerisme. Daarnaast kan de ontwikkeling van de linie gezien worden als concurrentie: verlies van klanten aan nieuwe functies, oneigenlijke steun voor nieuwe functies, omzet verlies en overlast.

Dit heeft geleid tot een strategie om in contact te komen met de 'tegenstander' en hen mede verantwoordelijk te maken voor de duurzame instandhouding van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

DELTA groep: Kenniscentrum (moderatoren Mans Meijs en Bas Kreuger)

Wie zit er te wachten op een Kenniscentrum over (de) Waterlinie(s)?

De verkenning van het terrein leverde een groot aantal spelers op het gebied van kennis over onroerend erfgoed en militaire historie op. Lastiger was te bepalen wie nu vriend, neutraal of vijand is.

Aan de vraagkant was het beeld eenduidiger: overheden, (fort)ondernemers, particulieren, musea en dergelijke zijn de instellingen die (ook nu al) het Kenniscentrum bevragen op diverse gebieden (historische en actuele informatie).

In de tweede sessie is (letterlijk) beeld geschetst waarin een Kenniscentrum een verbindende rol kan spelen tussen diverse partijen met als onderliggende waarde dat bij alles wat je in de Waterlinie doet, kennis de basis vormt, of het nu een nieuwe website betreft, inhoud voor tijdschriften, de aanpassing van waterwerken in een gemeente, klimaatbeheersing in een fort of een nieuwe expositie in een fort.

De “*wie zit er te wachten*” vraag kon dus goed beantwoord worden, de vorm waarin en de financiering daarvan bleven elementen die niet beantwoord konden worden.

ECHO groep: Internationale profilering UNESCO werelderfgoed (moderatoren Eric ten Brummelhuis en Caroline Bugter)

Om meer buitenlanders enthousiast te maken voor de waterlinies is het belangrijk om dit verhaal mee te nemen in een veel groter verhaal. Namelijk hoe Nederland land heeft gewonnen op het water, hoe het zich als laaggelegen land verdedigd tegen het water en hoe ook Nederland water heeft gebruikt als verdediging tegen (mogelijke) vijanden. Hiervoor zouden gezamenlijke producten en arrangementen moeten worden ontwikkeld en zijn goede ambassadeurs nodig. Misschien kan dit ook helpen om meer trots uit te spreken dat we zo'n geweldig verdedigingssysteem hebben ontwikkeld. Nederlanders zijn in het algemeen niet zo trots op hun geschiedenis en met de Nieuwe Hollandse Waterlinie of Stelling van Amsterdam is niet een vijand verslagen. Om inundatie meer beeldend te krijgen zou virtual reality een uitkomst kunnen zijn, ook de werking zoals zichtbaar op de bekende foto van soldaat te paard in het water spreekt boekdelen. Naast communicatiemiddelen in de Engelse taal zou er ook meer in het Duits, Frans, Spaans, Japans en Chinees ontwikkeld moeten worden. Nog meer forten zullen ruimer toegankelijk moeten worden gemaakt en ook is het belangrijk dat er meer verblijfsaccommodatie in of in de directe nabijheid van de forten beschikbaar komt. Een gezamenlijk beeldmerk wat overal herkenbaar is zou ook bijdragen. Buitenlandse toeristen moeten al in eigen land warm gemaakt worden van wat zo bijzonder is aan de linies: Er is sterk behoefte aan een strategie over hoe toeristen naar de NHW gehaald kunnen worden en waar deze toeristen vervolgens het best naar toe kunnen worden geleid (bussen vol naar andere plekken dan kleine groepjes). Samenwerking met toeroperators is daarbij een vereiste.

